Huoltovarmuuskeskus 6.4.2020 VN/8194/2020-TEM-1

ASIA: Sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteinen toimeksianto Huoltovarmuuskeskukselle Covid-19 viruksen johdosta tarpeellisten suojainhankintojen tilannekuvan tuottamiseksi ja hankintojen koordinoimiseksi

Tausta

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta määrittää poikkeusolojen ja niihin verrattavissa olevien vakavien häiriöiden varalta tarpeellisista huoltovarmuuden kannalta välttämättömistä taloudellisista toiminnoista ja niihin liittyvistä järjestelmistä.

Huoltovarmuuden turvaamisen peruslähtökohta on, että kaikissa oloissa on luotava ja ylläpidettävä riittävä valmius hyödykkeiden tuottamiseksi sekä tuotannon, jakelun, kulutuksen ja ulkomaankaupan ohjaamiseksi. Huoltovarmuuden yleiset tavoitteet ja niiden mukaisen vaatimustason esimerkiksi varmuusvarastoinnissa asettaa valtioneuvosto. Vastuu huoltovarmuuden edellyttämistä varautumistoimenpiteistä on tässä kullakin hallinnon sektorilla.

Huoltovarmuuden kehittäminen ja varautumistoimien yhteensovittaminen kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle. Ministeriöt kehittävät huoltovarmuutta omalla toimialallaan.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on kehittää ja ylläpitää huoltovarmuutta. Keskuksen ohjaus ja valvonta kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle.

Huoltovarmuuskeskukselle on säädetty nimenomaisia tehtäviä laissa huoltovarmuuden turvaamisesta. Tehtävien tarkoituksena on konkretisoida, kuinka huoltovarmuutta kehitetään ja ylläpidetään. Yksi huoltovarmuuskeskukselle säädetyistä tehtävistä on ylläpitää valtion varmuusvarastoissa materiaaleja, jotka ovat välttämättömiä huoltovarmuudesta annetun lain tavoitteiden täyttämiseksi. Lain mukaan asetuksella voidaan antaa säännökset Huoltovarmuuskeskuksen muista tehtävistä, jotka ovat tarpeen huoltovarmuuden turvaamiseksi.

Suojainhankintojen nykytila – hankinnat, jakelu ja varastointi

Huoltovarmuuskeskuksella ei ole suoraan laista johtuvia velvoitteita sellaisten suojavarusteiden hankkimiseksi ja varmuusvarastojen ylläpitämiseksi, jotka ovat tarpeen COVID-19 viruksen torjumisessa.

Huoltovarmuuskeskus on toteuttanut suojainhankintoja sosiaali- ja terveysministeriön tukipyyntöjen perusteella. Näin välineitä saadaan hankittua valtion toimesta, ja valtion on mahdollista päättää niiden suojavälineiden ohjaamisesta terveydenhoidon yksiköihin.

Huoltovarmuuskeskuksen ohessa osana varautumisvelvoitettaan terveydenhuollon toimintayksiköt ovat hankkineet toiminnassa tarvittavia tavaroita ja palveluita. Normaalitilanteessa ne vastaavat koko hankintatarpeen tyydyttämisestä, ja kriisitilanteessakin niiden hankintojen kokonaisvolyymit ovat mittavasti suuremmat kuin Huoltovarmuuskeskuksen.

Suomessa varautuminen poikkeusoloihin on perustaltaan hyvällä tolalla. Nyt syntynyt globaali tilanne on kuitenkin ennakoimaton, eivätkä eri organisaatioiden toteuttamat varautumistoimet riitä epidemian jatkuessa. Tämän vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö ovat sopineet keskeisten suojavälinehankintojen tilannekuvan valmistelusta ja ylläpitämisestä sekä hankintojen koordinaatiosta jäljempänä kuvattavalla tavalla.

Ministeriöt katsovat, että toimeksianto voidaan antaa Huoltovarmuuskeskukselle nykyisten säädösten puitteissa uutta asetusta antamatta, sillä Huoltovarmuuskeskus vastaa jo nykyisten säädösten puitteissa valtion varmuusvarastoinnista. Lisäksi Huoltovarmuuskeskus on jo toteuttanut sosiaali- ja terveysministeriön tukipyyntöihin perustuneita merkittäviä suojavälinehankintoja. Tällä toimeksiannolla Huoltovarmuuskeskuksen tehtäviä laajennetaan ja täsmennetään olemassa olevassa sääntely- ja vastuukehikossa.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävä

Sen lisäksi, mitä Huoltovarmuuskeskuksen tehtäviin muutenkin kuuluu, Huoltovarmuuskeskukselle määrätään vastuu suojavälinehankintojen tilannekuvan synnyttämisestä ja ylläpitämisestä, ja julkisen sektorin suojainvälinehankintojen hankintatoimen koordinoimisesta valtakunnallisesti. Huoltovarmuuskeskuksen on tässä toiminnassa pyrittävä integroimaan hankintoja ja tuotteiden kuljetuksia ulkomailta Suomeen.

Toimeksianto toteutetaan hyödyntäen 2.4.2020 esiteltyjä suunnitelmia, joiden johdosta sosiaali- ja terveysministeriön johto edellytti, että ERVA-alueet rakentavat terveydenhoidon toimivuuden edellyttämän valtakunnallisen materiaalitilannekuvan ja materiaalihankintojen johtamisjärjestelmän. HVK:n koordinaatiovastuun toteutuksessa hyödynnetään ERVA-alueiden valmistelemaa suunnitelmaa. Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii siitä, että Huoltovarmuuskeskus saa toimeksiannon toteuttamista varten kaikilta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan organisaatioilta tarvitsemansa tuen ja tiedot.

Tilannekuvan luomisessa ja hankintojen koordinoimisessa tukeudutaan ERVA-logistiikkatoimintojen osaamiseen. Ne ovat keskeisiä materiaalien hankintaorganisaatioita sairaanhoitopiireille niin tavanomaisissa oloissa kuin nyt kriisitilanteessakin. Ne ovat terveydenhuollon tuotteiden hankkimisen ammattilaisia. Kullakin ERVA:lla on tieto sairaanhoitopiirien tarpeista ja luonnollisesti omista toteutetuista hankinnoistaan. Ne tuntevat tarvittavat tuotteet, niiden määrän ja laadun sekä normaalitilanteessa käytetyt luotettavimmat hankintalähteet.

Tilannekuva rakennetaan ERVA-alueilta koostettavan tiedon varaan. Huoltovarmuuskeskus johtaa tilannekuvatyötä tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön valmiusyksikön kanssa, ja sen tuottamisvastuullisia ovat kukin ERVA-alue. ERVA-alueet vastaavat myös sairaanhoitopiiri- ja kuntakohtaisten tietojen kokoamisesta ja toimittamisesta osaksi valtakunnallista tilannekuvaa.

Valtakunnallisen materiaalitilannekuvan pohjalta tehostetaan hankintojen koordinaatiota. Suojainhankintakoordinaatiotoiminto toteutetaan operatiivisella tasolla Huoltovarmuuskeskuksen ja ERVA-alueiden yhteistyönä. Koordinaatiotyön johtamisvastuu on Huoltovarmuuskeskuksella.

ERVA-logistiikkojen ja muiden terveydenhuollon tarvikkeita hankkivien organisaatioiden vastuu käytännön hankinnoista säilytetään lähtökohtaisesti ennallaan. Hankintoja voidaan kuitenkin koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja tätä kautta saavuttaa parempi toimitusvarmuus sekä edullisemmat hinnat epävarmoissa markkinaolosuhteissa. Huoltovarmuuskeskus tarjoaa alustan ERVA-alueiden ja Huoltovarmuuskeskuksen suojainhankintojen yhdistämiselle vahvemman ostaja-aseman saamiseksi erittäin epävarmoilla ja riskipitoisilla markkinoilla. Huoltovarmuuskeskus voi toimia hankinnoissa toteuttajana silloin, kun on tarve operoida Suomen valtion nimissä. Lisäksi koordinaatiolla voidaan saavuttaa synergiaa hankittavien tuotteiden kuljetuksessa Suomeen, mikä tapahtuu ainakin alkuvaiheessa lentorahtina charter-koneilla.

Huoltovarmuuskeskus toimii toimeksiantoa toteuttaessaan tiiviissä yhteistyössä ulkoministeriön ja Suomen ulkomaanedustustojen kanssa. Paikallistuntemuksellaan ja kontakteillaan edustustot tarjoavat ovia avaavia arvovaltapalveluja niin asemamaan viranomaisiin, yrityksiin kuin muihin toimijoihin päin. Niiden tukea käytetään, milloin se on tarpeen hankinnan toteutumisen, laadunvarmistuksen tai muun syyn takia. Huoltovarmuuskeskus ja ulkomaanedustustot arvoivat yhdessä, milloin on tarpeen pyytää hankintojen turvaamiseksi myös poliittista tukea.

Selvyyden vuoksi todetaan, että Huoltovarmuuskeskus jatkaa hankintojen toteuttamista sosiaali- ja terveysministeriön mahdollisesti tekemien uusien tukipyyntöjen perusteella. Sosiaali- ja terveysministeriö varmistaa tukipyyntöjen perusteella tehtävien hankintojen osalta täysimääräisen rahoituksen ennakolta tai viimeistään jälkikäteen lisätalousarviosta heti hankintojen tultua toteutetuiksi. Varmistetaan, että tilannekuva sairaanhoitopiireittäin sekä tarvittavien suojaimien määrät ja käyttövolyymit ovat myös sosiaali- ja terveysministeriön käytettävissä, jotta ministeriö voi tehdä hankintapyyntöjä Huoltovarmuuskeskukselle parhaan mahdollisen tiedon pohjalta.

Yllä mainittujen tehtävien ohessa Huoltovarmuuskeskus pitää mahdollisuuksiensa mukaan ja resurssiensa puitteissa tietokantaa tuotteita tarjoavista tahoista sekä rahtilennoista kaukomaille. Tietoa hankintakanavista jaetaan mahdollisuuksien mukaan myös elinkeinoelämän toimijoille, jotta yksityinen sektori pystyy toteuttamaan osaltaan suojavälinehankintoja Huoltovarmuuskeskuksen kokoamaa informaatiota hyödyntäen suomalaisille elinkeinoelämän toimijoille (palveluala, teollisuus ja maatalous).

Huoltovarmuuskeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön välisen tiedonkulun varmistamiseksi järjestetään tehostettu informaation jakaminen sekä tilannekuvasta raportointi Huoltovarmuuskeskuksen, työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kesken. Tiedonkulkua Huoltovarmuuskeskuksen johdolla tehostettaessa huolehditaan ulkoministeriön ja tasavallan presidentin kanslian tietotarpeista.